

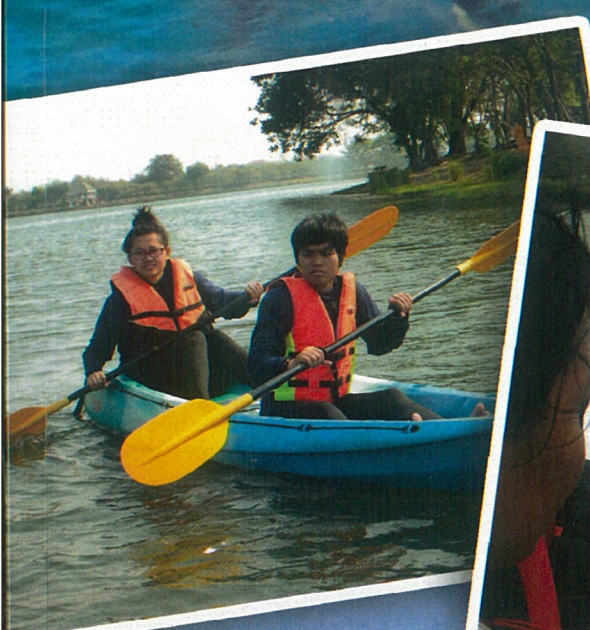

การจัดการ

การท่องเที่ยวทางทะเล

(Marine Tourism Management)

ว่าที่เรือตรีอุจจวิทย์ อาจารย์ศิริกุล
สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์

การจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล
(Marine Tourism Management)

ว่าที่เรือตรีอุจจริต อาจารย์ศิริกุล
ผู้เรียบเรียง

ตำราเล่มนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

การจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล

อุจจริต อจากระศิริกุล

คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

โครงการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

2565

การจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล

พิมพ์ครั้งแรก : มิถุนายน 2565

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

อุจฉริต์ อาจารย์ศิริกุล.

การจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล.-- สมุทรปราการ : โครงการสำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สำนักพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยหัวเฉียว
เฉลิมพระเกียรติ, 2565.

313 หน้า.

1. การท่องเที่ยว -- การจัดการ. I. ชื่อเรื่อง.

338.4791

ISBN 978-616-8010-42-6

จัดพิมพ์โดย : โครงการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
18/18 ถ.บางนา-ตราด กม. 18 ต.บางโฉลง อ.บางพลี
จ.สมุทรปราการ 10540
โทร. 0-2312-6300 ต่อ 1511

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรจนพรินต์ติ้ง
25/90 หมู่บ้านโลโอ ถนนกาญจนาภิเษก แขวงคันนายาว
เขตคันนายาว กรุงเทพมหานคร 10230

ออกแบบปก : นายกฤตพล คุณนันทปรีดา
ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

คำนำ

ตำรา การจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล (Marine Tourism Management) ฉบับนี้ผู้เขียนได้ศึกษาความรู้จากเอกสารวิชาการ การรับการฝึกอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยทั้งภาษาไทย ภาษาต่างประเทศและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในประเด็นหัวข้อที่สำคัญ นำมาเรียบเรียงให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบัน จุดมุ่งหมายของตำราฉบับนี้เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สนใจมีความรู้ในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลโดยมุ่งเน้นการเรียนรู้และฝึกการเป็นผู้นำเที่ยวทางทะเลที่สามารถดูแลนักท่องเที่ยวเมื่อทำกิจกรรมการดำน้ำตื้นซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายตามแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันจะเป็นความรู้พื้นฐานที่สามารถพัฒนาความชำนาญในอาชีพไปสู่การเป็นมัคคุเทศก์ดำน้ำลึกในอนาคต

ผู้เขียนได้เรียบเรียงตำราโดยอ้างอิงความรู้จากศาสตร์อื่นที่มีความเกี่ยวข้องโดยแบ่งเนื้อหาเป็น 10 บท ประกอบด้วย **บทที่ 1** ความหมาย ประวัติศาสตร์ แนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของโลกและประเทศไทย **บทที่ 2** สมุทรศาสตร์กายภาพ ระบบนิเวศชายฝั่งเบื้องต้นและอันตรายจากพิษ สัตว์ทะเลเพื่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย **บทที่ 3** นโยบาย ภาคว่าส่วนที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลอย่างยั่งยืน **บทที่ 4** การจัดการและการเจรจาต่อรองในกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลในประเทศไทย **บทที่ 5** การดำน้ำตื้นเพื่อการท่องเที่ยว **บทที่ 6** ทักษะการเรือเล็กเบื้องต้น **บทที่ 7** การดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวและการพยาบาลเบื้องต้น **บทที่ 8** การช่วยฟื้นคืนชีพ (CPR) และการใช้เครื่องฟื้นคืนคลื่นหัวใจด้วยไฟฟ้าแบบอัตโนมัติ (AED) **บทที่ 9** การจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและนักท่องเที่ยวขณะโดยสารทางเรือ **บทที่ 10** การดำรังชีพและการกู้ภัยในสถานการณ์เรือประสบภัยทางทะเล

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.วริยา ภัทรภิญโญพงศ์ หัวหน้าสาขาวิชาการท่องเที่ยว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิพร ศรีรักษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์จริยาวัฒน์ โลหะพุนตระกูล ที่กรุณาให้คำแนะนำเพื่อปรับแก้และสนับสนุนให้เรียบเรียงตำราเล่มนี้ นางสาวรจนกร กาหลง นักวิชาการการศึกษา แผนกวิจัยและพัฒนางานวิชาการ สำนักพัฒนาวิชาการ ที่กรุณาช่วยดำเนินการด้านธุรการขั้นตอนต่าง ๆ จนตำราเล่มนี้เสร็จเรียบร้อย ผู้ช่วยศาสตราจารย์เผชญิโชค จินตเศรษฐี อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่กรุณาให้คำชี้แนะ กำลังใจในการเรียบเรียงตำรา ดร.สุชาติ ชายหาดี ที่อนุเคราะห์การจัดทำข้อมูลแผนที่ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและแผนที่ภูมิศาสตร์ประกอบเนื้อหาในตำราเล่มนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์กิจจศรีณย์ จันทรโป้ วิทยากรและอาจารย์พลตรีอดิศักดิ์ สุวรรณประกร ผู้อำนวยการฝ่ายฝึกอบรม สมาคมเพื่อช่วยชีวิตทางน้ำที่สั่งสอนหลักสูตรการว่ายน้ำเพื่อเอาชีวิตรอดที่กรุณาเป็นธุระในการตรวจ แก้ไขข้อมูลบทที่ 8 การช่วยฟื้นคืนชีพและการใช้เครื่องฟื้นคืนคลื่นหัวใจด้วยไฟฟ้าแบบอัตโนมัติ หลักสูตรนี้และการทำ CPR เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนได้ปรับปรุงการสอนหัวข้อดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพเพื่อการผลิตผู้เรียนที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางทะเลให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพในช่วงหลายปีที่ผ่านมาตลอดจนเรียบเรียงตำราเล่มนี้ขึ้นมาจนสำเร็จ รวมไปถึงความช่วยเหลือ

จากเจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนนายเรือ ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวีและกองการฝึก กองเรือยุทธการ ที่กรุณาแนะนำหนังสือและอำนวยความสะดวกในการสืบค้น ยืม – คืน หนังสือที่ใช้ประกอบการเรียบเรียง พันจำเอกสายชล หนูแวน เจ้าหน้าที่กิจกรรม พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทยที่อนุเคราะห์ข้อมูลการดำน้ำและกรุณาเป็นแบบถ่ายภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวแสดงท่าทางการสื่อสารด้วยสัญญาณมือ พันจำเอกวิระ เชื้อชิลอง ครูฝึกการใช้เรือยาง กองพันลาดตระเวน ที่กรุณาสอนวิธีการควบคุมเรือและตอบข้อซักถามจนหมดความสงสัยซึ่งเป็นประโยชน์ในการสอนมาจนถึงปัจจุบัน นาวาเอกวาณิชย์พล กิจมโน นายทหารปฏิบัติการศูนย์รักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ที่ให้คำแนะนำและแนวทางการเขียนหัวข้อ “การกำหนดกรอบเจรจาต่อรอง” ระดับผู้ปฏิบัติงานการท่องเที่ยวทางทะเล อาจารย์วันชัย แจ่มอำพร ผู้เรียบเรียงหนังสือการดำน้ำแบบสกินไดว์ หนังสือของอาจารย์เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนในการเรียบเรียงตำราฉบับนี้ ข้อมูลของอาจารย์ยังเป็นแนวทางให้ผู้เขียนได้นำมาใช้สอนผู้เรียนเพื่อประกอบอาชีพนำเที่ยวทางทะเลมาหลายรุ่นจนถึงปัจจุบันเรืออากาศตรีณัฐพันธ์ จันทรศิริ นายทหารค้นหาและช่วยชีวิต แผนกค้นหาและช่วยชีวิตทางการรบ กองค้นหาและช่วยชีวิต กรมควบคุมการปฏิบัติทางอากาศ กองทัพอากาศ ที่เคยรับเชิญมาเป็นอาจารย์พิเศษในการสาธิตอุปกรณ์ช่วยชีวิตในวิชานันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวและกรุณาช่วยในการตรวจแก้ไขข้อมูลบทที่ 10 การดำรงชีพและการกู้ภัยในสถานการณ์ฉุกเฉิน

ขอขอบคุณ นางสาวพรนภา ทองอร่าม ผู้เรียนชั้นปีที่ 3 ที่เป็นแบบอย่างรูปชุดปฏิบัติงานทางน้ำและผู้เรียนชั้นปีที่ 3 รหัส 60 ทุกคนที่เป็นร่วมใจสามัคคีกันฝ่าฟันจนสำเร็จหลักสูตร “การดำน้ำเบื้องต้นเพื่อการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่ง รุ่นที่ 12” นางสาวพลอยนภัส จารุวัชรกานนท์ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่อนุเคราะห์แบบฟอร์มในการปฏิบัติงานนำเที่ยวที่บรรจุในภาคผนวกทำให้ตำราเล่มนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น อาจารย์อุษณีย์ อาจารย์ระศิริกุล น้องสาวซึ่งเป็นครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ โครงการหลักสูตร ENGLISH PROGRAM โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ที่ให้คำแนะนำข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์ทางทะเลและตรวจสอบบทที่ 2 อาจารย์วรรณภา คำปวนบุตร ครูชีวิตที่เป็นแรงใจและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการเรียบเรียงตำราฉบับนี้สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อกิตติพงศ์และคุณแม่สุภา อาจารย์ระศิริกุล ที่เป็นกำลังใจสนับสนุนอย่างมากให้แก่ผู้เขียนจนเรียบเรียงตำราเล่มนี้สำเร็จ

หากมีเนื้อหาในหนังสือขาดตกบกพร่อง โปรดแจ้งผู้เขียนเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไปติดต่อที่ โทรศัพท์ 02 – 3126300 ต่อ 1345, มือถือ 08 – 1295 – 6991 หรือ E – mail address: bigsmileallday@yahoo.com

ว่าที่เรือตรีอุจจรีต์ อาจารย์ระศิริกุล
อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการท่องเที่ยว
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มีนาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ค
สารบัญรูปภาพ	ณ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนผัง	ณ
บทที่ 1 ความหมาย ประวัติศาสตร์ แนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของโลกและประเทศไทย	1
1.1 ความหมายของ “การท่องเที่ยวทางทะเล”	3
1.2 ประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวทางทะเลของโลก	5
1.2.1 ยุคโบราณ (Ancient Ages) ช่วงเวลาประมาณ 4000 B.C. – ค.ศ. 500	5
1.2.2 ยุคกลาง (Middle Ages) ช่วงเวลาประมาณ ค.ศ. 500 – 1750	9
1.2.3 ยุคปัจจุบัน (Present) ช่วงเวลาประมาณ ค.ศ. 1750 – 1850	12
1.3 ประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทย	14
1.4 แนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของโลกและของประเทศไทย	20
1.4.1 แนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของโลก	20
1.4.2 แนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทย	21
1.5 หลักการจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล	23
1.5.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลที่ใช้อุปกรณ์ที่ออกแบบเฉพาะเป็นฐานในการทำกิจกรรม (Activity Based Marine Tourism)	23
1.5.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยลักษณะทางธรรมชาติสำหรับการทำกิจกรรม (Nature Based Marine Tourism)	23
1.5.3 แหล่งดึงดูดใจทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Attractions)	23
1.5.4 เทศกาลพิเศษประจำท้องถิ่น (Special Events)	24
1.6 แบบฝึกหัดท้ายบท	28

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2 สมุทรศาสตร์กายภาพ ระบบนิเวศชายฝั่งเบื้องต้นและอันตรายจากพืชมัลลิก	32
เพื่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย	
2.1. สมุทรศาสตร์กายภาพเบื้องต้นของประเทศไทย	34
2.1.1 พื้นที่ทางทะเล	36
2.1.2 กระแสน้ำ	38
2.1.3 กระแสน้ำและคลื่น	40
2.1.4 ฝั่งอ่าวไทย	42
2.1.5 ฝั่งทะเลอันดามัน	43
2.2 ลักษณะภูมิประเทศ พืชและสัตว์ทะเลชายฝั่งเพื่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย	44
2.2.1 ระบบนิเวศหาดทราย	45
2.2.1.1 พืชบริเวณหาดทราย	47
2.2.1.2 สัตว์ทะเลบริเวณหาดทราย	47
2.2.2 ระบบนิเวศแนวปะการัง	47
2.2.2.1 พืชทะเลบริเวณแนวปะการัง	48
2.2.2.2 สัตว์ทะเลบริเวณแนวปะการัง	49
2.3. อันตรายที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรมและวิถีพยายาลเบื้องต้น	50
2.3.1 อันตรายจากการกัด	51
2.3.2 อันตรายจากการจมน้ำ	51
2.3.3 อันตรายจากการบาดเจ็บ	52
2.3.4 อันตรายจากการหนีบ	52
2.4. แบบฝึกหัดท้ายบท	54
บทที่ 3 นโยบาย ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลอย่างยั่งยืน	57
3.1 นโยบายและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในประเทศไทย	59
3.1.1 นโยบายภาครัฐต่อการท่องเที่ยวทางทะเล	59
3.1.2 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวทางทะเล	68
3.2 ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเลในประเทศไทย	75
3.2.1 ผลกระทบทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	76
3.2.2 ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม	77
3.2.3 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ	78

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลอย่างยั่งยืน	79
3.3.1 การจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ	82
3.3.2 การจัดการด้านกระบวนการ	82
3.3.3 การจัดการด้านองค์กรชุมชน	83
3.3.4 การจัดการด้านการเรียนรู้	83
3.4 แบบฝึกหัดท้ายบท	86
บทที่ 4 การจัดการและการเจรจาต่อรองในกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลในประเทศไทย	92
4.1 การจัดการความปลอดภัยในกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเล	94
4.2 การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลในประเทศไทย	98
4.2.1 การจัดการ <u>ก่อน</u> รับนักท่องเที่ยว	102
4.2.2 การจัดการ <u>ระหว่าง</u> รับนักท่องเที่ยว	103
4.2.3 การจัดการ <u>ภายหลัง</u> รับนักท่องเที่ยว	104
4.3 การสื่อความหมายทางธรรมชาติ	105
4.3.1 การสื่อความหมายโดยบุคคล	106
4.3.2 การสื่อความหมายโดยอุปกรณ์	106
4.4 ขั้นตอนการเจรจาต่อรองระดับผู้ปฏิบัติงานการท่องเที่ยวทางทะเล	107
4.4.1 การเตรียมการ	108
4.4.2 การสังเกตคู่เจรจา	109
4.4.3 การยื่น – รับ ข้อเสนอ	109
4.4.4 การปิดการเจรจาและการสรุปข้อตกลง	109
4.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	110
บทที่ 5 การดำน้ำขึ้นเพื่อการท่องเที่ยว	113
5.1 กิจกรรมการดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยว	115
5.2 อุปกรณ์และการใช้งานอุปกรณ์เพื่อการดำน้ำขึ้น	117
5.2.1 อุปกรณ์ขั้นพื้นฐาน	117
5.2.2 อุปกรณ์เพิ่มเติม	120
5.2.3 อุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย	121
5.3 การดูแลรักษาอุปกรณ์ดำน้ำ	123

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.4 ขั้นตอนในการดำน้ำตื้น	124
5.4.1 การเตรียมลงน้ำ	124
5.4.2 การลอยตัวและการหายใจ	127
5.4.3 การเคลื่อนไหวในน้ำ	128
5.5 ข้อปฏิบัติในการดำน้ำตื้น	130
5.6 สัญญาณมือเพื่อสื่อสารในการดำน้ำตื้น	131
5.7 แบบฝึกหัดท้ายบท	134
บทที่ 6 ทักษะการเรือเล็กเบื้องต้น	136
6.1 ประเภทและวัสดุของเรือเล็กที่ใช้ในการท่องเที่ยว	138
6.2 โครงสร้างเรือและการจัดระวางบรรทุกในเรือเล็ก	144
6.3 หลักการทำงานและการบำรุงรักษาเครื่องยนต์เรือเล็กเบื้องต้น	147
6.4 หลักการควบคุมเรือเล็กในการท่องเที่ยว	149
6.5 เชือก – เงื่อน สำหรับการใช้งานในการท่องเที่ยวทางทะเล	153
6.6 แบบฝึกหัดท้ายบท	158
บทที่ 7 การดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวและการพยาบาลเบื้องต้น	160
7.1 การดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว	162
7.1.1 ความเป็นมืออาชีพ	164
7.1.2 แนวทางการปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยในการเดินทางทางน้ำ	
สำหรับมัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยว (ก่อนการเดินทางและระหว่างเดินทาง)	165
7.1.3 การแบ่งพื้นที่ในการดูแลความปลอดภัย	166
7.1.4 การสังเกตพฤติกรรมจมน้ำในขณะที่ทำกิจกรรมของนักท่องเที่ยว	167
7.1.5 การเตรียมอุปกรณ์และความพร้อมก่อนปฏิบัติงาน	170
7.2 ความสำคัญและการจัดอุปกรณ์พยาบาลเบื้องต้น	172
7.2.1 กลุ่มยารับประทาน	174
7.2.2 กลุ่มยาใช้ภายนอก	175
7.2.3 กลุ่มยาใส่แผลและทำความสะอาดแผล	177
7.2.4 อุปกรณ์ทำแผลเบื้องต้น	178
7.3 การพยาบาลเบื้องต้นระหว่างการทำกิจกรรม	181
7.4 แบบฝึกหัดท้ายบท	185

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 8 การช่วยฟื้นคืนชีพและการใช้เครื่องฟื้นคืนคลื่นหัวใจด้วยไฟฟ้าแบบอัตโนมัติ	188
8.1 สรรวิชาสำหรับการช่วยฟื้นคืนชีพ	190
8.1.1 ระบบโครงสร้างกระดูก	191
8.1.2 ระบบไหลเวียนโลหิต	191
8.1.3 ระบบการหายใจ	192
8.1.4 ระบบประสาท	193
8.2 สาเหตุของการหยุดหายใจ	195
8.3 การช่วยฟื้นคืนชีพ	196
8.4 การปฏิบัติการช่วยฟื้นคืนชีพ (CPR)	198
8.5 ลำดับขั้นการปฏิบัติการช่วยฟื้นคืนชีพ	199
8.6 การจัดทำผู้บาดเจ็บหลังปฏิบัติการช่วยฟื้นคืนชีพ	203
8.7 เครื่องฟื้นคืนคลื่นหัวใจด้วยไฟฟ้าแบบอัตโนมัติ (AED)	204
8.8 ลำดับขั้นตอนในการใช้งานเครื่องฟื้นคืนคลื่นหัวใจด้วยไฟฟ้าแบบอัตโนมัติ	206
8.9 แบบฝึกหัดท้ายบท	209
บทที่ 9 การจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและนักท่องเที่ยวขณะโดยสารทางเรือ	212
9.1 ประเภทของเรือที่ใช้ในการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่ง	214
9.1.1 เรือขนาดใหญ่	215
9.1.2 เรือขนาดกลาง	215
9.1.3 เรือขนาดเล็ก	215
9.2 สถานการณ์ฉุกเฉินและกรณีศึกษาขณะโดยสารทางเรือ	216
9.3 โครงสร้างของเรือและอุปกรณ์ความปลอดภัยที่ติดตั้งประจำเรือ	220
9.3.1 โครงสร้างของเรือ	220
9.3.2 อุปกรณ์ความปลอดภัยที่ติดตั้งประจำเรือ	221
9.4 การจัดการนักท่องเที่ยวเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน	224
9.4.1 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ประจำเรือต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน	224
9.4.2 การแสดงตนควบคุมสถานการณ์	225
9.4.3 การอพยพนักท่องเที่ยว	230
9.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	234

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 10 การดำรงชีพและการกู้ภัยในสถานการณ์เรือประสบภัยทางทะเล	237
10.1 สถานการณ์เรือประสบอุบัติเหตุทางทะเล	239
10.2 การดำรงชีพในทะเล	244
10.3 การประสานงานการกู้ภัย	246
10.3.1 การใช้ทัศนสัญญาณ	246
10.3.2 การใช้วิทยุสื่อสาร	248
10.4 การกู้ภัยทางทะเล	248
10.4.1 การกู้ภัยโดยเรือ	250
10.4.2 การกู้ภัยโดยอากาศยาน	252
10.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	262
ภาคผนวก	
ก แผนผังการปฏิบัติงานกิจกรรมดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยว	265
ข รายการทัวร์ดำน้ำ	266
ใบจองรายการทัวร์	267
ใบแจ้งค่าใช้จ่าย	268
ใบเสร็จรับเงิน	269
ค ตัวอย่างเอกสารยืนยันข้อมูลทางการแพทย์ (ภาษาไทย)	270
ตัวอย่างเอกสารยืนยันข้อมูลทางการแพทย์ (ภาษาอังกฤษ)	271
ง หมายเลขโทรศัพท์ ความถี่วิทยุของหน่วยราชการในกรณี เหตุฉุกเฉินทางน้ำและทางทะเล	272
จ รายการตรวจสอบอุปกรณ์การดำน้ำ	276
แบบบันทึกรายชื่อนักท่องเที่ยวทำกิจกรรมการดำน้ำ	277
แบบสำรวจความพึงพอใจการนำเที่ยว	278
ฉ ทำกายบริหารเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของร่างกายสำหรับการดำน้ำตื้น	279
ช ประกาศคณะกรรมการการแพทย์ฉุกเฉิน เรื่อง กำหนดให้การใช้ เครื่องฟื้นคืนหัวใจด้วยไฟฟ้าแบบอัตโนมัติเป็นการปฐมพยาบาล	287
อภิธานศัพท์	288
ประวัติย่อผู้เรียบเรียง	292

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แผนที่แสดงแหล่งอารยธรรมยุคโบราณ	6
2 แผนที่เส้นทางเดินเรือจากอินเดียมายังบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยโบราณ	16
3 แผนที่เส้นทางเดินเรือของประเทศไทย	17
4 ตำนานกมหาราชและตำนานกราชินี ชายหาดบ้านอ่างศิลา จ.ชลบุรี	19
5 โรงแรมราชธานี ด้านนอกและด้านใน	19
6 โรงแรมรถไฟหัวหิน	19
7 โรงแรมบางแสน	19
8 กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวทำเมื่ออยู่ในพื้นที่ทะเลและชายฝั่ง	26
9 แสดงอาณาเขตทางทะเลของประเทศไทย	37
10 การไหลเวียนของกระแสอากาศ	39
11 การเอาชีวิตรอดจาก Rip Current	42
12 ลักษณะภูมิประเทศการเกิด Rip Current	42
13 ภูมิประเทศชายฝั่งทะเลของประเทศไทย	45
14 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวชายหาด	46
15 ลักษณะของแนวปะการัง	48
16 ปะการังรูปร่างต่าง ๆ	48
17 การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ	61
18 เขตพัฒนาการท่องเที่ยว 8 กลุ่ม (Clusters) พ.ศ.2557 – 2560	64
19 ชายหาดที่เป็นธรรมชาติและมีการจัดการพื้นที่	84
20 กิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติในทะเล	84
21 การอธิบายและให้ข้อมูลการปฏิบัติแก่นักท่องเที่ยว	105
22 การใช้สื่อบุคคลและสื่ออุปกรณ์แสดงภาพสัตว์ในการอธิบายข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	106
23 Skin Diving	116
24 Free Diving	116
25 SCUBA Diving	117
26 SNUBA Diving	117
27 หน้ากากดำน้ำ Frog Eye	118
28 หน้ากากดำน้ำ Oval / Finger Pocket	118

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
29 ท่ออากาศสำหรับหายใจ	119
30 ชุดดำน้ำเสื้อผ้าธรรมดา	120
31 ชุดดำน้ำทำด้วยยางสังเคราะห์	120
32 ดินกบแบบเปิดสันเท้า (ภาพบน) ดินกบแบบปิดสันเท้า (ภาพล่าง)	121
33 เสื้อพยางค์	122
34 นกหวีด	122
35 ธงดำน้ำ	123
36 การเดินออกจากชายฝั่ง	124
37 การก้าวเท้าออกจากเรือ	125
38 การกระโดดแบบขาชิด	126
39 การกระโดดแบบขาแยก	126
40 การหายใจหลังลงจากเรือ	127
41 การเบี่ยงตัวลงน้ำ	127
42 การลอยตัวและการหายใจใต้น้ำ	128
43 การเคลื่อนที่ด้วยการเตะสลับขา	129
44 การเคลื่อนที่ด้วยการเตะสลับขาแบบเฉียง	129
45 การเคลื่อนที่ด้วยการเตะขาแบบกบ	130
46 สัญญาณให้เคลื่อนที่ขึ้นด้านบน – เคลื่อนที่ลงด้านล่าง	132
47 สัญญาณต้องการความช่วยเหลือ	132
48 สัญญาณแจ้งสภาพความพร้อมของนักดำน้ำระยะต่าง ๆ	133
49 สัญญาณหยุดการเคลื่อนที่	133
50 เรือไม้	139
51 เรือเหล็ก	139
52 เรืออลูมิเนียม	140
53 เรือยาง	140
54 เรือยางท้องแข็ง	142
55 เรือเฟอร์โรคอนกรีต	142
56 เรือพลาสติกขึ้นรูปด้วยความร้อน	143

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
57 เรือพลาสติกเสริมแรงด้วยใยแก้ว	143
58 การจัดระวางบรรทุกในเรือยาง	147
59 ตำแหน่งการนั่งของผู้ควบคุมเรือ (นั่งด้านซ้าย)	147
60 ชุดเครื่องยนต์ แทนเครื่องและชุดใบจักร	148
61 ชุดเกียร์ คันบังคับทิศทางและเชือกดับเครื่อง	148
62 ถังน้ำมันเรือ ฝาปิดและสายน้ำมัน	150
63 ขั้วต่อและสลักล๊อคสายน้ำมัน	150
64 เกียร์เดินหน้า ถอยหลัง	151
65 การควบคุมเรือหันซ้าย – ขวา	151
66 การกำหนดที่หมายด้วยวิธีแบรีง	152
67 การนำเรือเข้าหาดต้องใช้ความระมัดระวัง	153
68 การจอดเรือบนหาดทราย	153
69 เงื่อนผูกเรือ	155
70 เงื่อนตะกรุดเบ็ด	155
71 เงื่อนกระหวัดไม้พันรอบ	156
72 เงื่อนประมง	156
73 เงื่อนบ่วงสายธนู	157
74 การปฏิบัติงานนำเที่ยว	162
75 บัตรประจำตัวมัคคุเทศก์แบบต่าง ๆ	163
76 การนำเที่ยวทางทะเล	164
77 การแต่งกายในการปฏิบัติงาน	164
78 (ซ้าย) การขึ้น / ลงเรือ, (กลาง) การนั่งบนราวข้างเรืออาจตกจากเรือได้, (ขวา) ด้านท้ายเรือ	166
79 การแบ่งพื้นที่ตรวจการณ์เพื่อการระวังป้องกันโดยมัคคุเทศก์ (ภาพซ้าย) และผู้ช่วย (ภาพขวา)	167
80 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวขณะดำน้ำที่มีอาการปกติ (ซ้าย – ขวา)	168
81 ผู้ที่หมดแรงว่ายน้ำและกำลังจะจมน้ำ	170
82 ผู้ที่กำลังจะจมน้ำ	170
83 ผู้ที่จมน้ำแต่ยังมีปฏิกิริยาตอบสนอง	170
84 ผู้ที่จมน้ำไม่มีปฏิกิริยาตอบสนอง	170

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
85 การจัดอุปกรณ์และยาพยาบาลเบื้องต้น	180
86 การใช้ผ้าสามเหลี่ยมและสายคล้องพุงแขนสำหรับกรณีกระดูกหัก/กล้ามเนื้ออักเสบ	183
87 (ซ้าย) การพยาบาลเบื้องต้นสำหรับผู้เป็นตะคริว	183
88 (ขวาบน – ขวาล่าง) การพยาบาลเบื้องต้นสำหรับผู้มีอาการหายใจมากเกินไป	183
89 กระดูกทรวงอก	191
90 ตำแหน่งหัวใจและปอด	191
91 ระบบหัวใจและหลอดเลือด	192
92 ระบบการหายใจ	192
93 ระบบประสาทในร่างกายมนุษย์	194
94 นั่งคุกเข่าบริเวณไหล่ด้านหลังที่ถนัด	199
95 การเรียกและเขย่าตัวผู้บาดเจ็บ	199
96 การประเมินการหายใจ	200
97 การส่งเสียงขอความช่วยเหลือ	200
98 การยกกระดูกขากรรไกร	201
99 การเปิดทางเดินอากาศ เป่าปาก	201
100 การตรวจสอบชีพจร	201
101 การประกบปากเป่าอากาศ	201
102 การหาตำแหน่งการวางมือ	202
103 นำสันมืออีกข้างมาวางกลางหน้าอก	202
104 โน้มตัวแขนตั้งฉาก	202
105 การกดหน้าอก	202
106 การจับตัวพลิก	204
107 ทำทางกรนอนหลังจากรู้สึกรู้สึกลับตัว	204
108 เครื่องช็อคหัวใจไฟฟ้าชนิดอัตโนมัติ (AED)	205
109 เครื่อง AED ติดตั้งในที่สาธารณะ	206
110 ติดแผ่นนำไฟฟ้าในตำแหน่งที่ถูกต้อง	207
111 เรือขนาดใหญ่	215
112 เรือขนาดกลาง	215

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
113 เรือขนาดเล็ก	216
114 เรือเฟอร์รี่	216
115 เหตุการณ์เรือโดนกัน	217
116 เรือสำราญเกยตื้น	217
117 การสละเรือใหญ่	219
118 เรือไฟไหม้	219
119 การเรียกชื่อโครงสร้างส่วนต่าง ๆ ของเรือ	221
120 เรือชูชีพหลังคาเปิด (เรือบด)	222
121 เรือชูชีพหลังคาปิด	222
122 แพชูชีพ	222
123 ห่วงชูชีพ	222
124 เสื้อชูชีพ (ภาพซ้าย – ชุดเสื้อ ภาพขวา – การสวมใส่เสื้อชูชีพ)	223
125 การยืนในตำแหน่งที่เด่นและแสดงท่าทาง	228
126 การแสดงท่าทางประกอบคำอธิบาย	228
127 การใช้สัญญาณมือในการสื่อสารข้อความคำสั่งเชิงบวก	229
128 เรือนำเที่ยวขนาดกลาง	231
129 เรือเร็ว	231
130 เรือเฟอร์รี่ที่สามารถบรรทุกผู้โดยสารและรถในการเดินทางข้ามเกาะ	231
131 การเรียกรวมยังจุดที่ต้องการและการสังเกตพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการควบคุม	232
132 เรือขนาดใหญ่ติดตั้งเรือบดทั้งสองกราบ	240
133 เรือขนาดกลางติดตั้งแพชูชีพบนหลังคา	240
134 เรือขนาดกลางมีพวงชูชีพติดตั้งท้ายเรือ	241
135 เรือขนาดเล็กมีพวงชูชีพ 1 พวงติดตั้งท้ายเรือ	242
136 การขึ้นสู่เรือจากท่าเทียบเรือ	244
137 การก้าวลงเรือขนาดเล็ก	244
138 การยืนแบบนี้อาจตกจากเรือได้	244
139 อันตรายคือ การก้าวพลัดตกลงไปในน้ำ	244

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
140 (ภาพซ้าย) เตรียมกระโดดออกนอกตัวเรือ (ภาพกลาง) กระโดดออกนอกตัวเรือ (ภาพขวาบน) รวมตัวเป็นกลุ่ม (ภาพขวาล่าง) รอรับการช่วยเหลือ	246
141 การใช้คว้นสัญญาณและกระจกสะท้อนแสง	247
142 การบังคับเรือและใช้วิทยุ	247
143 ห่วงรัตรักแร้	257
144 เก้าอี้ช่วยชีวิต	257
145 กระเช้านั่ง	257
146 เปลตะกร้า	257
147 การดึงผู้ประสบภัยขึ้นจากน้ำ	259
148 การลำเลียงผู้บาดเจ็บโดยเปล SKED	259
149 กระโดดตบหลังมือชนกัน (Full Jumping Jack)	280
150 กระโดดตบกางแขนเสมอไหล่ (Half Jumping Jack)	281
151 ยึดพื้น (Push Up)	282
152 นอนหงายยกขาเหยียดตรง เตะสลับ (Back Flutter Kick)	283
153 นอนหงาย ยกขาเหยียดตรง แยก/หุบ (Hello Darling)	284
154 การเหวี่ยงแขนว่ายน้ำแบบฟรีสไตล์เพื่อเคลื่อนที่ด้วยความเร็วมากกว่าปกติ	285
155 การเหวี่ยงแขนว่ายน้ำแบบกบเพื่อเคลื่อนที่ด้วยความเร็วต่ำในเขตน้ำตื้น	286
156 ประกาศคณะกรรมการการแพทย์ฉุกเฉิน	287

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่ทำในแหล่งท่องเที่ยว กับระยะห่างจากแนวชายหาด	24
2 แสดงอาการบาดเจ็บและการพยาบาลเบื้องต้นจากสัตว์ทะเล	52
3 การจำแนกจังหวัดตามกลุ่มท่องเที่ยว 8 กลุ่ม	63
4 แสดงกลุ่มจังหวัดที่กำหนดนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเล	66
5 กลุ่มจังหวัดที่แสดงวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และตำแหน่งการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางทะเล	67
6 แสดงบทบาทและหน้าที่ของเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน	74
7 แสดงปัญหาที่พบในการท่องเที่ยวทางทะเล	107
8 แสดงอาการบ่งชี้ของผู้ที่ว่ายน้ำระดับต่าง ๆ	169
9 รายการยาสามัญประจำบ้าน – กลุ่มยารับประทาน – ที่ต้องจัดเตรียม	174
10 รายการยาสามัญประจำบ้าน – กลุ่มยาใช้ภายนอก – ที่ต้องจัดเตรียม	175
11 รายการยาสามัญประจำบ้าน – กลุ่มยาใส่แผลและทำความสะอาดแผล – ที่ต้องจัดเตรียม	177
12 รายการอุปกรณ์ทำแผลเบื้องต้นที่ต้องจัดเตรียม	178
13 สรุปรสถานการณ์เรือล่มในจังหวัดภูเก็ต	224
14 แสดงอุปกรณ์ความปลอดภัยและจำนวนที่ติดตั้งประจำเรือขนาดต่าง ๆ ตามมาตรฐาน	242
15 แสดงชนิดของเรือที่ประสบภัย ข่ายวิฤตติดต่อและนามเรียกขาน	248
16 แสดงหน่วยงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำและหมายเลขโทรศัพท์	249
17 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคลื่นและความยาวเรือที่ออกทะเล	251

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่		หน้า
1	แสดงความเชื่อมโยงของเนื้อหาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล	27
2	การจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลอย่างยั่งยืน	85
3	แสดงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบอันตรายและการจัดการเพื่อลดการสูญเสีย	97
4	แสดงหลักการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน	226
5	แสดงการปฏิบัติงานกิจกรรมการดำน้ำเพื่อการท่องเที่ยว	265

บทที่ 1

ความหมาย ประวัติศาสตร์ แนวโน้มการท่องเที่ยว ทางทะเลของโลกและประเทศไทย

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.1.1 เพื่อให้ผู้เรียนทราบความหมายของ “การท่องเที่ยวทางทะเล”
- 1.1.2 เพื่อให้ผู้เรียนทราบประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวทางทะเลของโลก
- 1.1.3 เพื่อให้ผู้เรียนทราบประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทย
- 1.1.4 เพื่อให้ผู้เรียนทราบแนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของโลกและของประเทศไทย

1.2 เนื้อหา

- 1.2.1 ความหมายของ “การท่องเที่ยวทางทะเล”
- 1.2.2 ประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวทางทะเลของโลก
 - 1.2.2.1 ยุคโบราณ (Ancient Ages) ช่วงเวลาประมาณ 4000 B.C. – ค.ศ. 500
 - 1.2.2.2 ยุคกลาง (Middle Ages) ช่วงเวลาประมาณ ค.ศ. 500 – 1750
 - 1.2.2.3 ยุคปัจจุบัน (Present) ช่วงเวลาประมาณ ค.ศ. 1750 – 1850
- 1.2.3 ประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทย
- 1.2.4 แนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของโลกและของประเทศไทย
 - 1.2.4.1 แนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของโลก
 - 1.2.4.2 แนวโน้มการท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทย
- 1.2.5 หลักการจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล
 - 1.2.5.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลที่ใช้อุปกรณ์ที่ออกแบบเฉพาะ
เป็นฐานในการทำกิจกรรม (Activity Based Marine Tourism)
 - 1.2.5.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยลักษณะทางธรรมชาติ
สำหรับการทำกิจกรรม (Nature Based Marine Tourism)
 - 1.2.5.3 แหล่งดึงดูดใจทางสังคมและวัฒนธรรม
(Social and Cultural Attractions)
 - 1.2.5.4 เทศกาลพิเศษประจำท้องถิ่น (Special Events)
- 1.2.6 แบบฝึกหัดท้ายบท

1.3 กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1.3.1 กิจกรรมก่อนเรียน

- 1.3.1.1 ผู้เรียนศึกษาเอกสารประกอบการสอน
- 1.3.1.2 ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลประกอบการศึกษาจากสื่อและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

1.3.2 กิจกรรมระหว่างเรียน

- 1.3.2.1 ผู้สอนบรรยายประกอบการสอนด้วยสื่อการสอนที่จัดทำด้วยโปรแกรม Power Point
- 1.3.2.2 ผู้เรียนชมวิดีโอทัศนสารคดีการท่องเที่ยวทางทะเล / เรือสำราญ
- 1.3.2.3 ผู้สอนและผู้เรียนอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหัวข้อการเรียนรู้

1.3.3 กิจกรรมหลังเรียน

- 1.3.3.1 ผู้สอนนำผู้เรียนฝึกเพิ่มพูนสมรรถภาพทางกายประกอบอุปกรณ์การดำน้ำตื้น
- 1.3.3.2 ผู้เรียนทบทวนและฝึกทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน

1.4 สื่อประกอบการเรียนรู้การสอน

- 1.4.1 เอกสารประกอบการสอนรายวิชา TR 4193 การจัดการการท่องเที่ยวทางทะเล
- 1.4.2 สื่อการสอนที่จัดทำด้วยโปรแกรม Power Point
- 1.4.3 สื่อการสอนวิดีโอทัศนเรื่อง การท่องเที่ยวทางทะเล / เรือสำราญ

1.5 การวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้

- 1.5.1 การเข้าชั้นเรียน การตรงต่อเวลา
- 1.5.2 การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็น การตอบคำถาม
- 1.5.3 การทำแบบฝึกหัดท้ายบท

บทที่ 1

ความหมาย ประวัติศาสตร์ แนวโน้มการท่องเที่ยว ทางทะเลของโลกและประเทศไทย

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย สามารถสร้างรายได้มีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าการบริการรวมของประเทศและยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย อาทิ โรงแรมและที่พัก ภัตตาคารร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ธุรกิจเหล่านี้ก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน ตลอดจนเป็นการสร้างและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยในปี พ.ศ. 2552 ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ 527,326 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 8.5 ของมูลค่าส่งออกรวม (ร้อยละ 51.1 ของมูลค่าส่งออกภาคบริการ) หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 5.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ ค่าใช้จ่ายและวันพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แม้ประเทศไทยจะประสบกับปัญหาและวิกฤตด้าน การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อจำนวนและรายได้ของนักท่องเที่ยวในช่วงวิกฤตและหลังเกิดวิกฤต แต่ก็พบว่าภายหลังจากวิกฤตผ่านพ้นไปอัตราการเติบโตจะลดลงอยู่ระดับเดิม ทั้งนี้พบว่านักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้น โดยประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศเฉลี่ยปีละ 9 ล้านคน มีอัตราเติบโตเฉลี่ยปีละ 5% อัตราดังกล่าวคิดเป็นอันดับ 7 ของทวีปเอเชีย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, หน้า 10) กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญและได้รับความนิยม ได้แก่ การดำน้ำตื้นดูปะการัง กิจกรรมพักผ่อนและการชมทิวทัศน์ ชายหาด การชมหมู่บ้านชาวประมง และชาวเล กิจกรรมการเล่นเรือ การเล่นกีฬาทางน้ำ การตกปลา เป็นต้น

1.1 ความหมายของ “การท่องเที่ยวทางทะเล”

องค์การสหประชาชาติ ให้คำจำกัดความของคำว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เมื่อ ค.ศ. 1963 (พ.ศ. 2506) หมายถึง การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แต่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐานหรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร (พรสวรรค์ มโนพัฒนะ, 2547, หน้า 3)

รัชนีกร บุญ – หลง, (2536) และ Merriam-Webster.com Dictionary, ให้คำจำกัดความของ มหาสมุทร (Ocean) หมายถึง เปลือกโลกส่วนที่มีลักษณะคล้ายกับแอ่งและมีน้ำปกคลุมอยู่เนื้อที่ประมาณ 70% ของเปลือกโลกทั้งหมดอยู่ระหว่างทวีปและล้อมรอบด้วยทวีป (“Ocean” Merriam-

Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/ocean>. Accessed 28 Nov. 2020.)

ทะเล (Sea) หมายถึง มวลน้ำเค็มที่ถูกล้อมรอบด้วยแผ่นดินบางส่วนหรือทั้งหมด เป็นบริเวณที่เชื่อมต่อระหว่างน้ำเค็มในมหาสมุทรต่าง ๆ โดยขอบเขตของทะเลจะมีขนาดเล็กกว่ามหาสมุทรแต่มีขนาดใหญ่กว่าทะเลสาบ (Lake) (คำจำกัดความของทะเล <http://www.mkh.in.th>; “Sea.”

Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/sea>. Accessed 28 Nov. 2020.)

มารีน (Marine) มีความหมายว่า การกระทำ กิจกรรมที่ทำหรือมีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับทะเล (“Marine.” Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/marine>. Accessed 28 Nov. 2020.)

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, WTO) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานตื่นเต้นหรือเพื่อหาความรู้ (การท่องเที่ยว <https://th.wikipedia.org>; Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/tourism>. Accessed 28 Nov. 2020.)

“Mark Orams, (1999) กล่าวว่า “ขอบเขตของกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลนั้นมีอาณาบริเวณของพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่อยู่ภายในอิทธิพลของน้ำทะเลและกระแสน้ำ” เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเลมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย การทำให้เกิดความยั่งยืนต้องมาจากความร่วมมือกันอย่างมีความรับผิดชอบและปลูกจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

จากคำจำกัดความข้างต้นพบว่าประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวทางทะเลประกอบด้วย

1) การเดินทางเพื่อการพักผ่อน 2) พื้นที่ของโลกที่ปกคลุมด้วยน้ำเค็มปริมาณมหาศาล 3) พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตหลากหลาย และ 4) กิจกรรมที่ทำเมื่ออยู่ในบริเวณที่เป็นทะเลหรือมหาสมุทร

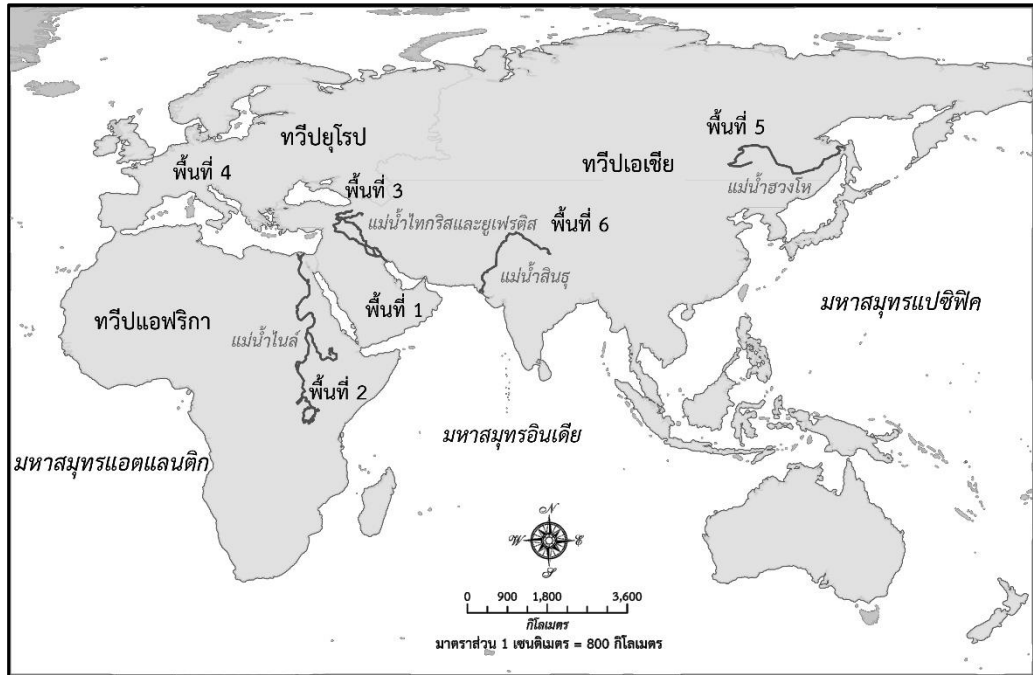
ดังนั้น ประวัติศาสตร์และพัฒนาการการท่องเที่ยวทางทะเล จึงหมายถึง การศึกษาเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเดินทางของมนุษย์ยังสถานที่ในแหล่งธรรมชาติทางทะเลเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจโดยมีกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมดังกล่าวอย่างมีความรับผิดชอบต่อรักษาพื้นที่และวิถีชีวิตในพื้นที่ดังกล่าวให้ยั่งยืนสู่คนในรุ่นต่อไปด้วยความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้น ได้แก่ นักท่องเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวและผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งจะเชื่อมโยงกับการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวทางทะเลของโลกและของประเทศไทยในลำดับต่อไป

1.2 ประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวทางทะเลของโลก

ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการท่องเที่ยวทางทะเลของโลกในสมัยโบราณเริ่มต้นที่ทั้งฝั่งเอเชียและยุโรป (ภาพที่ 1) โดยในช่วงเริ่มต้นประวัติศาสตร์นั้นมีการเดินทางในบริเวณลุ่มแม่น้ำใหญ่ 4 แห่งที่มีความอุดมสมบูรณ์เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรม ได้แก่ ราบลุ่มแม่น้ำไทกริส – ยูเฟรติส (ทวีปแอฟริกา อารยธรรมเมโสโปเตเมีย) ที่ราบลุ่มแม่น้ำไนล์ (ทวีปแอฟริกา อารยธรรมอียิปต์โบราณ) ที่ราบลุ่มแม่น้ำสินธุ (ทวีปเอเชีย อารยธรรมอินเดียโบราณ) และที่ราบลุ่มแม่น้ำฮวงโห (ทวีปเอเชีย อารยธรรมจีนโบราณ) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535, หน้า 8) ต่อจากนั้นเป็นอารยธรรมที่เกิดขึ้นบริเวณริมฝั่งทะเล คือ อารยธรรมกรีกโบราณและอารยธรรมโรมันโบราณ ความเจริญในช่วงนี้มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่ในรูปแบบสังคมเมือง เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีลักษณะทางสังคมที่ซับซ้อน มีรูปแบบการปกครอง การประกอบอาชีพ ประเพณีพิธีกรรมและมีการประดิษฐ์ตัวอักษรใช้ในสังคมของตน มีการติดต่อกับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนกันทั้งการติดต่อค้าขายและการทำสงครามแย่งชิงดินแดนเป็นแหล่งเชื่อมต่อสัมพันธ์และติดต่อกันและเป็นรากฐานของความเจริญให้แก่ดินแดนทั้งในโลกตะวันตกและตะวันออกในปัจจุบัน แบ่งช่วงเวลาได้ดังนี้

1.2.1 ยุคโบราณ (Ancient Ages) ช่วงเวลาประมาณ 4000 B.C. – ค.ศ. 500

1.2.1.1 ดินแดนเมโสโปเตเมีย (ภาพที่ 1 พื้นที่ 1) เป็นคำที่ชาวกรีกใช้เรียกพื้นที่ราบกว้างใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ระหว่างแม่น้ำสองสายที่ชื่อไทกริสและยูเฟรติสบริเวณริมฝั่งอ่าวเปอร์เซียและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ในพื้นที่บริเวณนี้ตั้งแต่ภูมิประเทศที่เป็นภูเขา ที่ราบริมฝั่งแม่น้ำและริมฝั่งทะเล มีการตั้งถิ่นฐานเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนหลายเชื้อชาติ มีความเจริญและการปกครองในรูปแบบนครรัฐ ได้แก่ ชาวซูเมอร์ (4000 B.C.) ชาวอัคคาเดียน (2350 B.C.) ชาวอโมไรต์ ผู้สร้างนครบาบิโลน (1800 B.C.) ชาวอัสซีเรียน ผู้สร้างนครอัสซีเรีย (1300 B.C.) ชาวคาลเดียน (612 B.C.) ผู้สร้างนครบาบิโลนใหม่ โดยเฉพาะดินแดนริมฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผู้คนแถบนี้มีความสามารถในการเดินเรือและค้าขายทางทะเลโดยนำนม เนยและผ้าขนสัตว์ งานโลหะ อัญมณีต่าง ๆ เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนสินค้าจากต่างแดนและนำเข้าโลหะมีค่า เช่น ทองแดง เงิน ตะกั่ว ดีบุก เป็นต้น ชนชั้นปกครองได้แก่ พระและกษัตริย์ คนทั่วไปคือชาวนา ช่างฝีมือและทาส อาณาจักรเหล่านี้มีการติดต่อกันโดยการค้าและการทำสงครามขยายอาณาเขต

ภาพที่ 1. แผนที่แสดงแหล่งอารยธรรมยุคโบราณ

1.2.1.2 ดินแดนอียิปต์โบราณ ช่วงเวลาประมาณ 4000 – 1580 B.C. (ภาพที่ 1
 พื้นที่ 2) เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของทวีปแอฟริกา มีแม่น้ำไนล์ไหลผ่าน นำตะกอนดินมาทับถมกันในบริเวณสองฝั่งลำน้ำ ก่อนที่จะแยกสาขาเป็นแม่น้ำสาขาย่อยแล้วจึงลงสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทางทิศเหนือ พื้นที่ตอนบนเป็นหุบเขาเรียกว่า “อียิปต์สูง” มีระยะทางยาวประมาณ 500 ไมล์ กว้างประมาณ 20 ไมล์ เมื่อไหลผ่านพื้นที่ตอนล่าง ทำให้พื้นที่นี้เกิดเป็นดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ยาวประมาณ 200 ไมล์ กว้างประมาณ 20 ไมล์ เรียกว่า “อียิปต์ต่ำ” (เป็นภูมิประเทศเช่นเดียวกับบริเวณลุ่มแม่น้ำไทกริส – ยูเฟรติสในดินแดนเมโสโปเตเมีย) ซึ่งอารยธรรมอียิปต์โบราณได้เกิดขึ้นที่บริเวณนี้ ในอดีตชาวอียิปต์อยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กในช่วงเวลาประมาณ 3200 B.C. เรียกว่า ขยายขึ้นเป็นรัฐขนาดเล็กกว่า 40 รัฐ ก่อนที่จะรวมเป็นอาณาจักรอยู่ภายใต้อำนาจของกษัตริย์ที่เรียกว่า “ฟาโรห์ (Pharaoh)” ในช่วงนี้อียิปต์มีความเจริญทางสถาปัตยกรรมมากคือ การสร้างปิรามิด โดยเฉพาะปิรามิดที่เมืองกิเซ (Gizeh) รวมถึงที่เมืองคาร์นัคและลัคซอร์ ถือได้ว่าเป็นยุคที่พัฒนาถึงจุดสูงสุดและกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักวิชาการจากดินแดนใกล้เคียงโดยเฉพาะชาวกรีก ชาวอียิปต์ทำการค้ากับอาณาจักรและดินแดนข้างเคียงโดยการส่งออกผ้าลินิน กระจกปาปิรุส เพชรพลอย ทำให้วัฒนธรรมและวิทยาการต่าง ๆ แพร่ไปในดินแดนที่ติดต่อด้วยและในช่วงปี 1500 – 1000 B.C. มีการขยายดินแดนโดยการยกทัพไปทำสงครามกับดินแดนเมโสโปเตเมียและนำวัฒนธรรมต่าง ๆ จากดินแดนที่ครอบครองกลับมาสู่อียิปต์ ในช่วงที่จักรวรรดิโรมันรุ่งเรืองขึ้นมาได้ผนวกดินแดนแห่งนี้เข้ามาอยู่ในการปกครอง

ในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนด้านตะวันออกบริเวณที่บรรจบกันของทวีปยุโรป เอเชียและแอฟริกา (ภาพที่ 1 พื้นที่ 3) ด้วยภูมิประเทศที่อำนวยความสะดวกการเดินทางทางทะเล ชาวกรีกเผ่าพันธุ์อินโด - ยูโรเปียนที่ชื่อว่า “เฮลีนส์” มีอารยธรรมที่เรียกว่า “เฮเลนิก” เป็นผู้เชี่ยวชาญการเดินทางเรือโดยเดินทางค้าขายไปถึงแหลมอิตาลี นักปราชญ์ที่ชื่อ “โฮเมอร์ (Homer)” ได้แต่งบทกวีที่มีชื่อเสียงเรียกว่า “โอเดิสซีย์ (Odyssey)” บรรยายเกี่ยวกับการเดินทางค้าขายทางทะเลระหว่างเมืองทรอยและอิธากา (พรสวรรค์ มโนพัฒนา, 2547, หน้า 20 – 21) สินค้าคือ น้ำมันมะกอก เหล้าองุ่น เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ ใช้เหรียญทองคำเป็นสื่อกลาง รัฐที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ เอเธนส์และสปาร์ตา

ในช่วงเวลาที่อารยธรรมกรีกรุ่งเรืองในบริเวณคาบสมุทรอิตาลีนั้น ประมาณ 800 B.C. (ภาพที่ 1 พื้นที่ 4) ชาวกรีกได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แถบคาบสมุทรอิตาลี บนเนินเขาริมฝั่งแม่น้ำไทเบอร์ ห่างจากฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนประมาณ 15 ไมล์ ตั้งเป็นอาณานิคมขึ้นปกครองแบบนครรัฐปกครองและถ่ายทอดอารยธรรมให้แก่กลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ได้แก่ชาวโรมัน (Roman) และอีทรัสกัน (Etruscan) ประมาณ 800 B.C. นักปราชญ์โรมันชื่อว่า “เวอร์จิล (Virgil)” แต่งบทกวีที่คล้ายคลึงกับเรื่องโอเดิสซีย์ของโฮเมอร์เรื่องการเดินทางจากเมืองทรอยไปยังเมืองซิซิลีและคาร์เทจ ในคาบสมุทรอิตาลี ต่อมาประมาณ 510 B.C. ชาวโรมันสามารถโค่นล้มผู้ปกครองดั้งเดิมได้ ด้วยเหตุที่มีเนื้อที่เพาะปลูกน้อย จึงอาศัยการค้าขายกับต่างแดนและการทำสงครามครอบครองอาณานิคมและขนถ่ายทรัพยากรกลับมาสู่กรุงโรม สินค้าที่นำเข้าได้แก่ เครื่องเทศ น้ำหอม เครื่องโลหะ อัญมณีจากอินเดีย และผ้าไหมจากจีนเป็นหลัก มีการสร้างถนนเชื่อมโยงระหว่างดินแดนอาณานิคมกับกรุงโรมอย่างเป็นระบบเป็นถนนที่ปูด้วยแผ่นหิน (Stone Slab) เชื่อมต่อระหว่างกรุงโรมกับดินแดนที่เป็นอาณานิคม ถนนสายแรกคือ สายแอฟเพียน (Appian Way) ระบบถนนของโรมันมีความยาวถึง 84,800 กิโลเมตร เชื่อมเครือข่ายระหว่างกรุงโรมกับยุโรปตะวันตก เอเชียไมเนอร์และแอฟริกาเหนือ

ในช่วงปลายศาสนาคริสต์ได้เป็นที่ยอมรับในอาณาจักรโรมันอย่างมั่นคงเกิดการเดินทางเพื่อแสวงบุญไปยังดินแดนศักดิ์สิทธิ์ที่เมืองเยรูซาเลมและเบเลแฮม (พรสวรรค์ มโนพัฒนา, (2547), หน้า 21) ต่อมากรุงโรมประสบปัญหาในการควบคุมอาณานิคมเนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงจนถูกแบ่งการปกครองออกเป็นโรมันตะวันออก (เมืองหลวงชื่อไบแซนติอุม ครอบคลุมพื้นที่ ดินแดนกรีกเดิม) และโรมันตะวันตก (เมืองหลวงชื่อโรม ครอบคลุมพื้นที่คาบสมุทรอิตาลี) ภายหลังถูกรวมเป็นอาณาจักรเดียวกัน มีเมืองหลวงชื่อ คอนสแตนติโนเปิล ศาสนาคริสต์ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายและมีความมั่นคง อาณาจักรโรมันล่มสลายลงประมาณ 476 A.D. (ช่วง 3 – 4 A.D.)

1.2.1.3 ดินแดนลุ่มแม่น้ำสินธุ ช่วงเวลาประมาณ 2500 – 1500 B.C. ร่วมสมัยกับดินแดนเมโสโปเตเมียและอียิปต์โบราณ (ภาพที่ 1 พื้นที่ 6) เป็นพื้นที่ของอารยธรรมรากฐานของประเทศในเอเชีย เช่น อินเดีย ปากีสถาน ตลอดประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชีย

ตะวันออก มีภูมิประเทศเป็นเทือกเขาในภาคเหนือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำในตอนกลางซึ่งแม่น้ำสินธุที่ไหลมาจากเทือกเขาหิมาลัยทางตอนเหนือและริมฝั่งทะเลในตอนใต้ เป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกลุ่มคน 2 พวก ได้แก่ ชาวดราวิเดียนที่มีผิวดำ ร่างเล็กเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่สร้างบ้านเมืองกระจายทั่วไปในพื้นที่ที่เป็นที่รู้จักได้แก่ เมืองโมहनโชดาโร (Mohenjo – Daro) และเมืองฮารับปา (Harappa) ที่มีร่องรอยความเจริญทางสัทธิกรรมและการค้าเป็นพื้นฐานและชาวอารยันที่มีผิวขาว ร่างสูง มีความสามารถในการทำสงครามด้วยการรบบนหลังม้าที่เคลื่อนเข้ามาครอบครองดินแดนแถบนี้เมื่อประมาณ 1500 B.C. มีการปกครองแบบอาณาจักรเผ่า (Tribal Kingdom) เป็นอิสระต่อกันและขยายตัวไปในพื้นที่ข้างเคียง เช่น ลุ่มน้ำคงคา มีการนำระบบวรรณะเข้ามาใช้ปกครองควบคุมคนพื้นเมือง กษัตริย์และนักบวชเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ต่อมาดินแดนทางภาคใต้ได้เจริญขึ้นศูนย์กลางอยู่ที่อาณาจักรโจषะเดินเรือทำการค้าขายทางทะเลกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อียิปต์และโรมัน

1.2.1.4 ดินแดนลุ่มแม่น้ำฮวงโห (ภาพที่ 1 พื้นที่ 5) เป็นพื้นที่ที่อยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศจีนเป็นทะเลทราย มีแม่น้ำฮวงโหยาวประมาณ 4,600 กิโลเมตรเป็นแม่น้ำสายสำคัญ ในยุคแรกเริ่มเป็นสังคมเกษตรกรรมและการปกครองแบบนครรัฐเป็นอาณาจักรต่าง ๆ ปกครองด้วยระบบชนชั้นแบ่งเป็นชนชั้นสูง พ่อค้าและชาวนา ทำการกสิกรรมเป็นหลัก การค้าต่างแดนมีการส่งผ้าไหม เครื่องลายคราม ทอง เงิน ทองแดงไปถึงดินแดนอียิปต์ โรมันตามเส้นทางสายไหมซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมทางบกที่นิยมของคาราวานการค้าระหว่างทวีปยุโรป แอฟริกาและเอเชียที่เก่าแก่ตั้งแต่ 200 B.C. – ค.ศ. 15 (กรมศิลปากร, 2544, หน้า 17)

การตั้งถิ่นฐานเมื่อแรกเริ่มมนุษย์อาศัยสภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์ใกล้แหล่งน้ำทั้งแม่น้ำและทะเล วิวัฒนาการของเรือในระยะเริ่มแรกจะเป็นเรือขนาดเล็กที่ขุดจากไม้เนื้อแข็งขนาดใหญ่ทั้งท่อน จากนั้นจึงเป็นเรือที่ต่อจากแผ่นไม้ยาวและใช้สลักไม้ยึดเข้าด้วยกัน ใช้ยางไม้ในการยาแนวกันน้ำ บังคับทิศทางของเรือด้วยหางเสือ ใช้เสาและใบเรือทั้งแบบตรึงกับที่ เดินเรือตามทิศทางลม เรือลักษณะดังกล่าวพบได้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และพัฒนาเป็นใบเรือที่หมุนหันเพื่อรับกระแสลมจนถึงการใช้ใบแบบขนานกับลำเรือซึ่งเป็นเรือที่มีการใช้งานในแถบมหาสมุทรอินเดีย อ่าวเปอร์เซียและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (กรมศิลปากร, เรื่องเดิม, หน้า 88 – 100) นอกจากนั้นยังใช้การเดินทางเรือด้วยดาราศาสตร์และการคำนวณทางคณิตศาสตร์เพื่อหาตำแหน่งที่อยู่ปัจจุบันของเรือ การสังเกตลักษณะภูมิประเทศตามแนวชายฝั่งทะเล เรือและวิธีการเดินเรือแบบนี้ถูกใช้อย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาค (สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา, 2529, หน้า 13 – 19)

การที่ดินแดนต่าง ๆ มีที่ตั้งติดกับชายฝั่งทะเลทำการค้าขายทางทะเลเป็นแหล่งที่มาของการตั้งสถานีการค้าและจุดรวบรวมทรัพยากรต่าง ๆ เป็นแหล่งของกลุ่มคนที่มีอาชีพต่าง ๆ เช่น พ่อค้านักเดินทาง ผู้เผยแผ่ศาสนา อาณาจักรเหล่านี้มีการติดต่อกันโดยการค้าและการทำสงครามขยาย

อาณาเขตและกวาดต้อนผู้คน นำวัฒนธรรมกลับเข้าอาณาจักรของตน ทำการค้ากับอาณาจักรและดินแดนข้างเคียงโดยการส่งออกและการนำเข้าสินค้าที่อาณาจักรตนเองขาดแคลน แต่สิ่งที่ตามมาคือเกิดการเดินทางซึ่งทำให้วัฒนธรรมและวิทยาการต่าง ๆ เผยแพร่ไประหว่างดินแดนที่ติดต่อกันด้วย

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลในสมัยโบราณ พบว่าทั้งฝั่งเอเชียและยุโรป การเดินเรือค้าขายกับประเทศต่าง ๆ แถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและประเทศอื่น ๆ ในทวีปเอเชีย สำหรับอาณาจักรโรมันได้กำหนดวันหยุดนักขัตฤกษ์ในช่วง 1 ปีนั้นมีหลายวัน ชาวโรมันชนชั้นกลางที่ทำการค้าขายสามารถเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในการเดินทางไปเยือนในเทศกาลต่าง ๆ ได้ การพักผ่อนยังเมืองท่าชายทะเล การเดินทางทางทะเลโดยเรือแบบต่าง ๆ เพื่อพักผ่อนชมสถานที่โดยเฉพาะการชมปิรามิดและสฟิงค์ในอาณาจักรอียิปต์ จุดแวะพักระหว่างเมืองได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีร้านอาหาร มีที่พักหลายระดับ เช่น โรงเตี๊ยม (inn) หอสปีทิอุม (Hospitium) สำหรับผู้มีฐานะปานกลาง วิลลา (Villa) และทาเวอร์น (tavern) สำหรับผู้มีฐานะดี

1.2.2 ยุคกลาง (Middle Ages) ช่วงเวลาประมาณ ค.ศ. 500 – 1750

ช่วงเวลาสมัยนี้ (เวลาประมาณ 1,000 ปี) มีเหตุการณ์สำคัญเริ่มตั้งแต่อารยธรรมโรมันกำลังเสื่อมสลายทั้งเศรษฐกิจและการเมืองและอารยธรรมยุโรปกลางที่ชาวเยอรมันได้สร้างขึ้นและแผ่ขยายไปทั่วทวีปยุโรปด้วยการทำสงครามแย่งชิงดินแดน ความวุ่นวายนี้แผ่ขยายไปทุกอาณาจักร (ช่วงต้นของยุคนี้เรียกว่า ยุคมืด (Dark Age) ขณะเดียวกันที่คาบสมุทรอาหรับอารยธรรมอิสลามได้เกิดขึ้น แถบทะเลทรายอาระเบียและแพร่ขยายไปทั้งภาคตะวันออก (จีนและอินเดีย) และภาคตะวันตก (ภูมิภาคตะวันออกกลาง)

ศูนย์กลางการค้าขายและการเดินทางได้เปลี่ยนจากกรุงโรม (อาณาจักรโรมันตะวันตก) เป็นกรุงคอนสแตนติโนเปิล (อาณาจักรโรมันตะวันออก) ปัจจุบันคือเมืองอิสตันบูล (Istanbul) ตุรกีสามารถรักษาอารยธรรมกรีกและโรมันเดิมไว้ได้เป็นศูนย์กลางการค้าขายติดต่อกับดินแดนใกล้เคียงและที่ห่างไกล (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538, หน้า 278 – 279)

อย่างไรก็ตามในช่วง 11 – 12 B.C. เกิดสงครามครูเสด (Crusade) เป็นสงครามศาสนา ระหว่างชาวคริสต์จากยุโรปและชาวมุสลิม เนื่องจากชาวคริสต์ต้องการยึดครองดินแดนศักดิ์สิทธิ์และเมืองคอนสแตนติโนเปิล ในตอนเริ่มสงครามนั้นชาวมุสลิมปกครองดินแดนศักดิ์สิทธิ์อยู่เป็นสถานที่สำคัญของสามศาสนา ได้แก่ อิสลาม ยูดาห์ และคริสต์ ในปัจจุบันคือประเทศอิสราเอล ผลของการรบชาวมุสลิมสามารถยึดดินแดนศักดิ์สิทธิ์คืนจากชาวคริสต์ได้ การค้าทางทวีปยุโรปอยู่ในความควบคุมของชาวมุสลิม สงครามครูเสดส่งผลกระทบใหญ่หลวงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมต่อยุโรปตะวันตกโดยส่งผลให้คริสต์ศาสนาและศาสนจักรอ่อนแอลงมาก อำนาจของพระและขุนนางลดลงไป แต่ส่งผลทำให้ดินแดนทางยุโรปติดต่อกับภูมิภาคตะวันออกกลางเกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม